

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากการที่สังคมแห่งสหประชาชาติได้มีมติให้ปี พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล และ
ยังกำหนดให้รอบ 10 ปีต่อจากปีสตรีสากลเป็นทศวรรษแห่งการพัฒนาสตรี เพื่อจะได้ดำเนินงาน
ตามแผนปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3 ประการตามที่ได้ประกาศเมื่อปี พ.ศ. 2518 คือ

1. สิทธิเสมอภาคในโอกาสและความรับผิดชอบที่เท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรี
2. สิทธิเสมอภาคสำหรับสตรีในการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในวงสังคมทุกสาขาทุก
ระดับชั้น
3. สิทธิเสมอภาคสำหรับสตรีในการเป็นผู้เสริมสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างชาติเพื่อ
สร้างสันติสุขของโลก

วัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการเป็นพื้นฐานในการวางแผนกิจกรรมแห่งโลก ซึ่งจะต้อง
นำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในทศวรรษนี้¹

ประเทศไทยยอมรับหลักการดังกล่าวในฐานะประเทศสมาชิกประเทศหนึ่งขององค์การ
สหประชาชาติ ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ได้
มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อการพัฒนาสังคมคือสตรี เด็ก เยาวชนและชาวเขา และได้วางแนว
ทางในการพัฒนาไว้หลายด้านด้วยกัน

สำหรับกลุ่มเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคือกลุ่มสตรีนั้น มาจากสภาพของปัญหา คือปัจจุบัน
ประชากรของประเทศไทยมีจำนวน 47 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นสตรีร้อยละ 49.6 และเมื่อ

¹ สตรีไทยแห่งชาติ "สตรีไทย" กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิทยากร, 2519, หน้า 11.

พิจารณาถึงประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน ในลักษณะการเปลี่ยนแปลงของอัตราระหว่างหญิงและชาย ตั้งแต่ปี 2513-2523 เป็นต้นมา ปรากฏว่ามีแนวโน้มของอัตราส่วนไม่แตกต่างกันมากนัก คือ ประมาณร้อยละ 50 เป็นแรงงานสตรี จากสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสตรีเป็นส่วนสำคัญของโครงสร้างประชากรและด้านแรงงานของประเทศ และน่าจะเป็นพลังสำคัญที่ก่อให้เกิดผลเปลี่ยนแปลงในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ แต่ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่าบทบาทและความสามารถของสตรีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างเด่นชัดในสังคมปัจจุบัน

ปัญหาสตรีทางด้านการเมืองโดยตรงนั้น ได้แก่ ทัศนคติและค่านิยมของสังคมต่อสตรีและของสตรีต่อสังคม ซึ่งอาจแยกปัญหาได้เป็น

1. การเลี้ยงดูและการให้โอกาสทางการศึกษาในบุตรหญิงยังไม่เท่าเทียมชายเมื่อพิจารณาตามแผนการศึกษาชาติทุกฉบับ สตรีได้รับโอกาสทางการศึกษาไม่ยิ่งหย่อนกว่าบุรุษ แต่จากสภาพความเป็นจริง สตรีได้รับโอกาสน้อยกว่าชาย อาจเป็นเพราะทัศนคติ ความเชื่อต่อชนบทรรมนิยมประเพณีเป็นเครื่องกีดขวาง เริ่มจากอดีตที่สตรีไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ แต่ได้รับการฝึกฝนในเรื่องการบ้านการเรือน เพราะเมื่อมีอายุสมควรก็จะทำการสมรสตามความต้องการของบิดามารดา การเรียนหนังสือย่อมไม่มีประโยชน์

2. ขาดโอกาสที่จะฝึกการ เรียนรู้ในการเป็นผู้นำ และทักษะในการบริหาร เนื่องจากสตรีไทยได้รับการอบรมมาช้านานให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติล้ม เป็นกุลสตรีไทย กล่าวคือจะต้องเก็บตัวอยู่กับบ้าน ดูแลครอบครัว ทำหน้าที่ปรนนิบัติทุกคนในครอบครัวให้เป็นลู่ โดยเฉพาะพ่อแม่หรือสามี กิจการอย่างอื่นยกให้สามีเป็นผู้นำ ลักษณะดังกล่าวจึงขัดแย้งกับลักษณะกุลสตรีไทยที่ได้รับการอบรมมา สตรีไทยที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำจึงประสบกับความขัดแย้งดังกล่าว

3. ไม่ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำในตำแหน่งบริหารสำคัญโดยทัดเทียมกับชาย จากการวิจัยพบว่า การศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเป็นผู้บริหาร คือส่วนใหญ่ถึง 86 % เป็นผู้ที่มีการศึกษาจบชั้นปริญญาตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไปจนถึงชั้นปริญญาเอก แต่ก็เป็นที่สังเกตว่าในการที่อยู่ที่อยู่ในบทบาทเฉพาะเรื่องของสตรี แต่โดยสภาพสังคมส่วนรวมที่ร่วมมีบทบาทต่อการบริหาร

ประเทศในระดับต่าง ๆ แล้ว สตรียังไม่เป็นที่ยอมรับในตำแหน่งสำคัญเท่าที่ควร ¹

จากสภาพของปัญหาดังกล่าว จะพบว่า การที่จะพัฒนาสตรีทางด้าน การเมืองนั้น จำเป็น ต้องเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมให้คนในสังคมทุกระดับ เห็นความสำคัญของพลังสตรีที่ยังมิได้นำมา ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องหยิบยกนำมาพิจารณาหามาตรการและวาง กลยุทธ์ให้เร่งเปลี่ยนทัศนคติกับคนในสังคมไทยทั้งหญิงและชายควบคู่กันไปตั้งแต่ระบบครอบครัว โรงเรียนและองค์การอาชีพต่าง ๆ

ดังนั้นการรื้อสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ที่เอื้ออำนวยให้สตรี เข้ามามีส่วนร่วมในสังคม การเมือง และการปกครอง เป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน โดยเฉพาะการเลือกตั้งองค์กรระดับชาติ จังหวัด อำเภอ และต่ำลงไปถึงระดับหมู่บ้าน เป็นโครงสร้างที่เปิดโอกาสให้สตรีทุกระดับ ทุกอาชีพเข้ามาแสดง บทบาทของตนอย่างเต็มที่ และให้เป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป

การรื้อสร้างโอกาสและการรณรงค์ให้สตรี เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในสังคม การเมือง และการปกครอง ต้องยึดวัตถุประสงค์แน่ชัดว่า ไม่ใช่เรื่องของการต่อสู้เรียกร้องสิทธิ เท่าเทียมหรือเรียกร้องความเสมอภาคกับชายในสังคม แต่ที่จริงต้องการรื้อสร้างโอกาสและ เปิดทางให้สตรีที่เป็นทรัพยากรของชาติในด้านกำลังคน เข้ามามีส่วนร่วมในพลังความคิด พลัง การปฏิบัติงาน เพื่อสร้างสรรคความเจริญให้แก่ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติโดยส่วนรวม ²

ซึ่งในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ³ ได้กำหนดมาตรการและ กลวิธี เฉพาะด้าน เพื่อให้การพัฒนาสตรีได้บรรลุตามนโยบายและแนวทางดังกล่าว ได้แก่

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี "แผนพัฒนาสตรี ช่วงระยะ 5 ปี" (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บูรพาสาส์น, 2524) หน้า 12-13

² ไพรัตน์ เตชะรินทร์, "การมีส่วนร่วมในสังคม การเมืองและการปกครองของ สตรีไทย" (กองพัฒนาสตรีและเด็ก กรมพัฒนาชุมชน 2525) หน้า 49-50.

³

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, หน้า 22.

มาตรการและกลวิธีด้านการเมือง การปกครองและการจัดบริการทุกระดับ

1. เปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมของสังคมต่อสตรี

1.1 สิ่งเสริมให้บิดามารดาและผู้ปกครองให้โอกาสเท่าเทียมกันในการศึกษา แก่บุตรหญิงและบุตรชายด้วยการขอความร่วมมือจากกลุ่มสมาคมครูและผู้ปกครอง องค์กรอื่น ๆ และ ทั้งองค์กรทุกระดับร่วมมือในดำนนี้ด้วย

1.2 สิ่งเสริมและสร้างเชื่อมั่นใจ ความเป็นผู้นำและทักษะในการบริหารด้วย

- การศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ
- การฝึกอบรมเพื่อเป็นผู้นำและฝึกทักษะในการบริหาร
- ให้สื่อมวลชนทุกระดับช่วยสร้างความคิดเห็นดีให้สตรีมากขึ้น

1.3 แบ่งเบาภาระสตรี

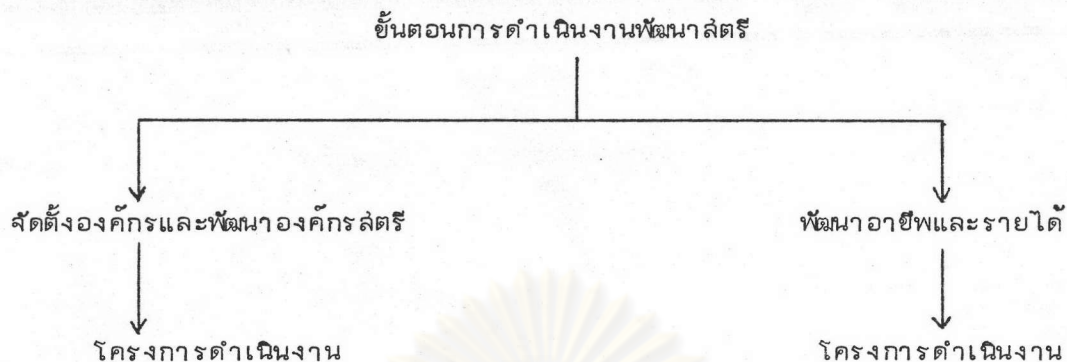
- สิ่งเสริมให้ท้องถิ่นและเอกชนสร้างสถานเลี้ยง เด็กอ่อนและ เด็กก่อนวัยเรียน
- สิ่งเสริมให้มีการใช้เครื่องผ่อนแรง เพื่อสนับสนุนแรงงานสตรี
- สิ่งเสริมให้มีการบริการวางแผนครอบครัวให้กว้างขวางมากขึ้น

2. เปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมบุรุษและสตรีต่อสังคม โดยการสนับสนุนการรวมตัวของกลุ่ม เพื่อสิ่งเสริมให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ดีต่อสังคม

3. ให้การส่งเสริมคุ้มครองสวัสดิภาพสตรี โดยปรับปรุงกฎหมายและระเบียบข้อบังคับให้มีผลปฏิบัติอย่างจริงจังต่อการกระทำอันเป็นผลเสียต่อสตรีและศีลธรรมอันดีงาม

4. ฉะสิ่งเสริมและสนับสนุนสตรีให้มีส่วนร่วมในองค์กรของหน่วยงานท้องถิ่น เช่น สภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้านให้มากขึ้น เพื่อสตรีได้มีบทบาทในการร่วมพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้อย่างกว้างขวาง

จากความสำเร็จดังกล่าว มีหน่วยงานหลายหน่วยงานทั้งที่เป็นของรัฐบาลและเอกชน ได้ช่วยกันดำเนินการตามแผนพัฒนาสตรีให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาดังกล่าว เช่นกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้มีแผนการดำเนินงานสำหรับพัฒนาบทบาทสตรีทางด้านสังคมและการเมือง ดังแผนภาพ

1. ฝึกอบรมสตรีอาสาพัฒนา	1. ฝึกอบรมกลุ่มสตรีขั้นพื้นฐานด้านอาชีพ
2. ฝึกอบรม กพลม. (คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน)	2. ฝึกอบรมกลุ่มสตรีเพิ่มพูนทักษะ
3. ฝึกอบรม กพลต. (คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบล)	3. ฝึกอบรมอาชีพระยะยาว
4. สัมมนาผู้นำสตรีระดับอำเภอ	
5. จัดตั้งสมาคมสตรีระดับอำเภอ	
6. ชุมนุมผู้นำสตรี (ระดับอำเภอ จังหวัด ประเทศ)	

จากมาตรการดังกล่าวมานั้น นับว่าการพัฒนาสตรีทางด้านการเมืองนั้น มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศด้านหนึ่งจากหลาย ๆ ด้านด้วยกัน และส่วนของการพัฒนาสตรีทางด้านการเมืองนี้ สิ่งที่สำคัญที่เกี่ยวข้องอย่างมากก็คือ เรื่องของข่าวลือทางการเมือง

ข่าวลือทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์หลายคนจัดเอา "ข่าวลือ" เป็นทรัพยากรทางการเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวกำหนดอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองของบุคคล นอกเหนือจากทรัพย์สินสมบัติ ฐานะทางสังคม ตำแหน่งหน้าที่ อำนาจหน้าที่ การศึกษา การครอบครองอำนาจรัฐ ฯลฯ ข่าวลือทางการเมืองจะมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับความสนใจ ความกระตือรือร้นทางการเมือง ข่าวลือจะช่วยลดความไม่แน่ใจ (uncertainty) และช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความรู้สึกไม่แน่ใจทางการเมือง ความรู้สึกว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเมือง ดูเหมือนจะเป็นที่มาสำคัญของความนิ่งเฉยทางการเมือง ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงไม่สามารถจะเป็นไปได้ ถ้าประชาชนทั่วไปไม่มีความรู้ถึงความเป็นไปของการเมืองการปกครองบ้างเลย¹

และปัญหาสำคัญที่ประสักันทั่วไปอย่างหนึ่งของประเทศกำลังพัฒนาคือ การที่ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับข่าวสารการเมือง เศรษฐกิจ สังคมหรือความเป็นไปของประเทศชาติอยู่ในวงจำกัด ลักษณะดังกล่าวหากมองในแง่ทฤษฎีระบบ (System Theory) ก็อาจกล่าวได้ว่า ประชาชนในฐานะปัจจัยนำเข้า (input) เป็นผู้เรียกร้อง (demand) และสนับสนุน (support) ต่อระบบการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่นำกระบวนการทางการเมืองดำเนินไปได้โดยปกติ หรือมีคุณภาพที่น้อยอยู่ในสภาพต่อประสิทธิภาพ เป็นสาเหตุที่ทำให้ระบบการเมืองดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นหรือขาดเสถียรภาพได้ และถ้าหากปัจจัยอื่นในกระบวนการแปลงผันของระบบ (conversion process) ไม่สามารถปรับตัวเพื่อสนองหน้าที่ของระบบในด้านนี้ได้แล้ว ก็จะนำมาซึ่งการไร้เสถียรภาพ การไร้ประสิทธิภาพในการสนองตอบการเรียกร้องหรือในที่สุดทำให้ระบบแตกสลาย สภาพดังกล่าวอาจได้แก่การปฏิวัติและสังคราม หรือความวุ่นวายไร้เสถียรภาพในระบบการเมือง ซึ่งจะนำมาสู่การตั้งระบบการเมืองใหม่ที่คิดว่าเหมาะสมกว่าขึ้นมาแทน

นักรัฐศาสตร์อีกท่านหนึ่งกล่าวเป็นเชิงสรุปดีกว่า ชาติที่กำลังพัฒนาแต่ละชาติมักมีลักษณะเป็น 2 ประเภทในเวลาเดียวกันคือ 1) ประเภทของประชาชนธรรมดาซึ่งไม่ค่ออยู่ข่าวสารเกี่ยวกับบ้านเมืองและ) 2) ประเภทของปัญญาชน ซึ่งมีความรู้ถึงความเป็นไปของบ้านเมืองเป็นอย่างดี ดังนั้น ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของประเทศก็คือ การผนวกรคนสองกลุ่มนี้เข้าด้วยกันโดยปกติแล้วมักมีการดำเนินการอยู่ 2 วิธีคือ ตั้งเป็นขบวนการแบบต่าง ๆ ตามอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งมักจะลงเอยด้วยการต่อสู้กันจนล้มตายเป็นจำนวนมาก และอีกวิธีหนึ่งทำได้โดยการวิจัยทางสังคมเพื่อหาข้อเท็จจริงแล้วกำหนดแนวทางหรือวิธีการที่จะให้สภาพทั้งสองนี้รวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างราบรื่น

¹ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. รายงานการวิจัยเรื่อง "ข่าวสารการเมืองของคนไทย" (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523) หน้า 21.

อีกประการหนึ่งที่น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อยู่มากคือ มีประเด็นที่ถกเถียงกันอยู่
 เสมอว่า การที่ประชาธิปไตยของไทยดำเนินไปอย่างล้มลุกคลุกคลานและนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลง
 การปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ทหารได้เข้าแทรกแซงการเมืองโดยการรัฐประหาร
 มาโดยตลอดนั้น ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะประชาชนขาดความรู้ และไม่ใส่ใจในเรื่องราวที่
 บังเกิดขึ้นต่อชาติหรือไม่ นอกจากนี้ยังเป็นที่เชื่อว่า การที่ประชาชนของประเทศใดเป็นผู้สนใจ
 และมีความรู้ในข่าวสารการเมือง จะไม่เพียงแต่ปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 เท่านั้น แต่จะเป็นผู้ที่มีความผูกพันต่อระบบการเมืองนั้น ๆ แน่นหนายิ่งขึ้นอีกด้วย¹

จากหลักการดังกล่าว จะเห็นถึงความสำคัญของข่าวสารการเมืองที่มีต่อบทบาททาง
 การเมืองของประชาชนเป็นอย่างดี และสำหรับประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา
 โดยเฉพาะทางด้านการเมืองนั้น ข่าวสารการเมืองย่อมมีบทบาทต่อการพัฒนาตัวนี้เป็นอันมาก
 ประชาชนจำเป็นต้องรับข่าวสารการเมืองเพื่อการพัฒนาจะได้มีประสิทธิภาพที่ดี และในกรณีเฉพาะ
 ของสตรีที่ต้องการการพัฒนาทางการเมืองด้วยนั้น จึงมีความเกี่ยวข้องเป็นอย่างดีกับการรับ
 ข่าวสารการเมือง เพราะสตรีเป็นส่วนหนึ่งของประชากรของประเทศ ย่อมต้องมีบทบาททาง
 การเมืองของประเทศ พิจารณาจากสถิติต่อไปนี้ จะเห็นถึงบทบาทของสตรีทางด้านการเมือง
 ที่นับแต่จะเพิ่มมากขึ้น

1. การใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรระหว่างชายและหญิง ตั้งแต่ข้อมูลปี พ.ศ.
 2500 เป็นต้นมา โดยเฉลี่ยหญิงได้ไปออกเสียงร้อยละ 39 ในปี พ.ศ. 2521 สตรีได้ไป
 ออกเสียงเลือกตั้งเป็นร้อยละ 43
2. การรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 สตรี
 ได้รับเลือก 1 คน ปี พ.ศ. 2522 สตรีได้รับเลือก 9 คน ในจำนวน 301 คน และวุฒิสมาชิก
 สตรีปัจจุบัน 3 คนในจำนวน 225 คน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4-5.

3. ในปี พ.ศ. 2524 สมาชิกสภาจังหวัดทั่วประเทศ 1,925 คน เป็นสตรี 54 คน
4. ในปี พ.ศ. 2524 นายกเทศมนตรีและเทศมนตรีทั่วประเทศ 356 คน มี สตรี 17 คน¹

เมื่อเรากล่าวถึงความสำคัญของข่าวสารที่มีต่อการพัฒนาทางการเมืองกับความสำคัญของการพัฒนาบทบาทสตรีทางการเมืองมาแล้ว ประการสุดท้ายก็คือ สื่อมวลชนกับบทบาทในการพัฒนา

บทบาทของสื่อมวลชน

Wilbur Schramm ได้สรุปเอาไว้ว่า การสื่อสารเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ ในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้สามลักษณะด้วยกันคือ ประชาชนต้องได้รับข่าวสาร เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ ประชาชนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและทักษะที่จำเป็น ต้องได้รับการอบรมสั่งสอน จากบทบาทนี้สอดคล้องกับหน้าที่ของการสื่อสารที่ว่า เป็นยามตรวจสอบ การเป็นผู้ช่วยให้การสนับสนุนต่อกระบวนการวินิจฉัยสั่งการและหน้าที่ของการเป็นครู หน้าที่ของการสื่อสารทั้งสามประการ เป็นหน้าที่พื้นฐานของการสื่อสารไม่ว่าสังคมจะอยู่ขั้นใดของการพัฒนา ก็ตาม²

บทบาทของสื่อมวลชนอีกอันหนึ่งคือ เป็นเครื่องมือด้านการชักจูง (Persuasive Tools) เพื่อโน้มน้าวการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในช่วงเวลาอันสั้น ลักษณะเนื้อหาของข่าวสาร และรายการจึงเต็มไปด้วย "ความเห็น" "ทัศนคติ" และเกล็ดบันเทิงเสียดสีเป็นจำนวนมาก สื่อมวลชน ควรจะทำหน้าที่อีกประการหนึ่งคือ ควรมุ่งเล่นเพื่อหาข่าวสาร (Information) ที่เป็นประโยชน์ เพื่อช่วยให้ประชาชนตัดสินใจและพัฒนาความคิดมากกว่าที่จะมุ่งผลระยะสั้น³

¹ ไรต์ตัน เดชะรินทร์. "การมีส่วนร่วมในสังคมการเมืองและการปกครองไทย", หน้า 6-7.

² ศิริชัย ศิริกายะ. "สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาในเขตเมืองชนบท" (คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 2525), หน้า 30.

³ บุญเลิศ คู่ภักดี. "สื่อมวลชนพลังแฝงในการพัฒนาการเมืองที่ถูกสม" วารสาร ธรรมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2523), หน้า 30.

การพิจารณาผลของการสื่อสารควรจะได้นำถึงปัจจัยด้านเวลา (time) ด้วย โดยการแยกออกเป็น "ผลระยะสั้น" (short-term effect) และผลระยะยาว (long-term effect) ผลของการสื่อสารระยะสั้น เช่นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การชักจูงใจให้ยอมรับความคิด การปฏิบัติ การปลูกฝังความเชื่อ เป็นต้น ส่วนในด้านผลระยะยาว เช่นผลของการสื่อสารมวลชนต่อการสร้าง "บรรยากาศของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่" ในประเทศที่กำลังพัฒนา หรือการสร้างการเรียนรู้ทางการเมืองแก่เยาวชน

และผลของการสื่อสารควรจะได้นำถึง "ผลทางตรง" และ "ผลทางอ้อม" กล่าวคือ การสื่อสารอาจก่อให้เกิดผลโดยตรงต่อผู้รับสาร เช่นการอ่านหนังสือพิมพ์ ทำให้คนไปลงคะแนนเสียงมากขึ้น หรือการสื่อสารอาจก่อให้เกิดผลทางอ้อม โดยผ่านตัวแปรอื่น เช่นการอ่านหนังสือพิมพ์ทำให้คนมีความรู้มากขึ้น และความรู้ที่ตนเองมีส่วนช่วยให้เขาตัดสินใจไปลงคะแนนเสียงมากขึ้นตามไปด้วย¹

และจากการศึกษาของ Lerner ซึ่งได้สรุปว่าวิวัฒนาการของสังคมในลักษณะที่ประชาชนเข้ามาจับบทบาท และมีส่วนร่วมในการดำเนินการของกิจกรรมของสังคมประกอบด้วยขั้นตอนที่ต่อเนื่องด้วยกันสามขั้นตอน คือชุมชนเมือง เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีก่อน เพราะชุมชนเมืองจะพัฒนาทักษะที่มีความซับซ้อนและเป็นแหล่งทรัพยากร ซึ่งจะนำไปสู่ลักษณะของเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรมสมัยใหม่ เมื่อมีชุมชนเมือง ผลที่จะตามมาก็คือ การพัฒนาขั้นที่สอง คือการพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาสื่อมวลชน ซึ่งทั้งสองอย่างนี้มีลักษณะของความสัมพันธ์ซึ่งช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การศึกษาจะช่วยพัฒนาสื่อมวลชนและสื่อมวลชนจะช่วยเสริมขยายการศึกษาในขั้นที่สาม เมื่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางอุตสาหกรรมอยู่ในขั้นก้าวหน้า สังคมเริ่มที่จะมีสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย ซึ่งภาวะเช่นนี้เท่ากับเร่งการศึกษา ซึ่งผลของความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันนี้เองจะทำให้เกิดสถาบันที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งได้แก่สถาบันทางการเมืองโดยระบอบการออกเสียงเลือกตั้งผู้บริหารและการกำหนดนโยบายด้วยการฟังความคิดเห็นจากประชาชน²

¹ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. "ข่าวสารการเมืองของคนไทย", หน้า 19.

² ศิริชัย ศิริกายะ. "สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาในเขตเมืองป็นชนบท", หน้า 10.

โดยที่ลือมวลงนมีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศดังที่กล่าวมาแล้ว ฉะนั้น ในการที่จะพัฒนาบทบาทสตรีทางด้านการเมือง ลือมวลงนย่อมจะต้องมีบทบาทอยู่มากต่อสตรีที่อาจเป็นผลทางตรง หรือทางอ้อมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองหรือทัศนคติทางการเมืองของสตรี การศึกษา เรื่องการเปิดรับข่าวสารการเมืองของสตรีนั้น จะทำให้สามารถหาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อ การเปิดรับลือมวลงน โดยเฉพาะการเปิดรับข่าวสารการเมือง อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาทางการเมืองของสตรีต่อไป

สภาพทั่วไปของเขตวิสัย

เทศบาลนคร เชียงใหม่ เดิมเป็นสุขาภิบาลมณฑลพายัพตั้งแต่ พ.ศ. 2458 และได้ยกฐานะเป็นเทศบาลนคร เชียงใหม่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้ง เทศบาลนคร เชียงใหม่ พ.ศ. 2478 เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2479 เทศบาลนคร เชียงใหม่เป็นเทศบาลนครแห่งแรกในประเทศไทย

สถานที่ตั้งสำนักงานเทศบาลนคร เชียงใหม่ เดิมตั้งอยู่ในตำบลป่าตัน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันอยู่ในตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ 1 งาน 87 วา

เทศบาลนคร เชียงใหม่มีเนื้อที่ประมาณ 17.5 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร 104,357 คน แบ่งเป็น ชาย 51,935 คน หญิง 52,422 คน เทศบาลนคร เชียงใหม่แบ่งออกเป็น 6 ตำบลคือตำบลช้างม่อย ตำบลวัดเกต ตำบลศรีภูมิ ตำบลหายยา ตำบลพระสิงห์ ตำบลช้างคลาน เป็นบริเวณที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ คือเฉลี่ย 5,896 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร ส่วนความหนาแน่นเฉลี่ยทั้งจังหวัดประมาณ 53 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

รายได้ของประชากร รายได้ปานกลางของครอบครัวต่อเดือนในเมืองเชียงใหม่เท่ากับ 4,200 บาท ร้อยละ 29 ของรายได้ของประชากรในเขตเทศบาลได้มาจากสินค้าที่ผลิตเองในครอบครัว คือสินค้าประเภทงานฝีมือและอุตสาหกรรมในครอบครัว ในเขตเทศบาลมีโรงงานอุตสาหกรรมอาหาร 103 แห่ง คนงาน 2,100 คน ล้างทอ 3 แห่งมีคนงาน 150 คน นอกจากนั้น

ยังมีการแกะสลักไม้ ทำเครื่องเงิน สินค้าพื้นเมืองอีกเป็นจำนวนมาก บริเวณเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีการพาณิชย์เป็นอาชีพหลัก แต่จังหวัดเชียงใหม่มีสิ่งที่น่าสนใจในด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชได้หลายชนิด ที่แปลกกว่าจังหวัดอื่น ๆ รวมทั้งมีการส่งเสริมและการจัดการเกี่ยวกับการตลาดสินค้าที่มีประสิทธิภาพ และนอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งผลผลิตเป็นของใช้ในบ้านและของที่ระลึก โดยผลิตได้ในราคาถูก เพราะมีวัตถุดิบในท้องถิ่นและค่าจ้างแรงงานไม่สูงนัก

ลักษณะสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวเชียงใหม่ซึ่งมีความลุ่มลึก อ่อนโยน โอบอ้อมอารี มีภาษาพูดที่อ่อนหวานเป็นกันเองเหมือนพี่เหมือนน้อง เป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกับเมืองอื่นอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น เมืองเชียงใหม่จึงเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ที่มาเยือนหรือพบเห็น พร้อมทั้งเกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมีประชาชนทั้งในและนอกประเทศมาเที่ยวกันมาก

การคมนาคม สามารถเดินทางมาได้ถึง 2 ทาง โดยทางบกและทางอากาศ ทางบกนั้นได้ทั้งทางรถยนต์ รถโดยสารและรถไฟ ส่วนทางอากาศนั้น มีเครื่องบินโดยสารเป็นประจำ

การไปรษณีย์โทรเลข ได้กระจายข่ายงานออกไปทุกอำเภอในเขตจังหวัดเพื่อบริการประชาชนในด้านการติดต่อสื่อสารเป็นจำนวนหลายแห่ง

โทรศัพท์ เป็นหน่วยสื่อสารที่จำเป็นอย่างยิ่งในการติดต่อธุรกิจ การติดต่อในระหว่างหน่วยราชการและธุรกิจส่วนตัว โทรศัพท์ในจังหวัดเชียงใหม่สามารถติดต่อได้โดยตรงถึงกรุงเทพมหานคร ในเขตเทศบาลมีโทรศัพท์จำนวน 3,925 เครื่อง มีทั้งหมด 7,200 เลขหมาย และมีชุมสายโทรศัพท์ 3 ชุมสาย

การสื่อสารมวลชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

สถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดเชียงใหม่มี 8 แห่งดังนี้

1. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ (ปชส.)

กรมประชาสัมพันธ์

2. สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศเชียงใหม่ (ทอ.) กองบิน 41
3. สถานีวิทยุกระจายเสียง วปส. 2 จังหวัดทหารบกเชียงใหม่
4. สถานีวิทยุกระจายเสียงแม่โจ้ (มก.) สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
5. สถานีวิทยุกระจายเสียงบ่อน้ำมันฝาง กรมพลังงานทหาร
6. สถานีวิทยุกระจายเสียงรักษาดินแดน (รด.) กรมรักษาดินแดน
7. สถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษ์สันติราษฎร์ (ลวพ. 4) กรมตำรวจ
8. สถานีวิทยุกระจายเสียงล้อมวลชน (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย

เชียงใหม่)

สถานีโทรทัศน์ที่รับได้ในจังหวัดเชียงใหม่มี 3 แห่งดังนี้

1. สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ของบริษัทกรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ จำกัด
2. สถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง ของกรมประชาสัมพันธ์
3. สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 กองทัพบก

หนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ส่วนกลางที่มีสำนักงานตั้งในจังหวัดเชียงใหม่คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์

เดลินิวส์ บางกอกโพสต์ และเดอะเนชั่นริว

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้แก่ไทยนิวส์รายวัน ระเบิดรายวัน ประชากรรายวัน ถิ่นไทย
รายวัน บ้านเกิดธุรกิจรายปักษ์ ธุรกิจเมืองเหนือราย 10 วัน และธุรกิจภาคเหนือ¹

¹ข้อมูลการตลาด จ.เชียงใหม่ ปี 2525 และจากแผนพัฒนาเทศบาลนครเชียงใหม่

ความสำคัญของ เขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ที่มีต่อการวิจัย

เขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ได้มีมาตรการพัฒนา เมืองหลัก โดยพยายามกำหนดทิศทาง การพัฒนาในอนาคตไว้ชัดเจน ตั้งแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ได้กำหนด แนวทางให้มีการพัฒนา เมือง เชียงใหม่ภายใต้มาตรการพัฒนาเมืองหลัก เพื่อให้เชียงใหม่เป็น ฐานการพัฒนาทาง เศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ

และในแผนพัฒนาฉบับที่ 5 ได้กำหนดจังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่เป้าหมายจังหวัดหนึ่ง ในการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรี จากจำนวนจังหวัดที่เน้นในการพัฒนาในพื้นที่เศรษฐกิจ ล้ำหลัง 37 จังหวัด

จากข้อมูลทั่วไปดังกล่าว นับได้ว่าเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ นับเป็นเขตหนึ่งที่น่าสนใจ และมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเขตที่มีความเป็นเมืองที่ประชากร หนาแน่น มีสื่อมวลชนเป็นจำนวนมากพอที่จะทำการศึกษา และเป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนา โดยเฉพาะทางด้านการพัฒนาบทบาทสตรีทางการเมือง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเปิดรับข่าวลือการเมืองจากสื่อมวลชนกับพฤติกรรมทางการเมืองของสตรี : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตเทศบาลนครเชียงใหม่นี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อทราบพฤติกรรม การเปิดรับข่าวลือการเมืองจากสื่อมวลชน (วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และนิตยสาร) ของสตรี
2. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การเปิดรับข่าวลือการเมืองจากสื่อมวลชนของสตรีกับพฤติกรรมทางการเมืองของสตรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยอื่นที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมทางการเมืองของสตรี

สมมติฐานของการวิจัย

1. ความบ่อยครั้งของการเปิดรับข่าวลือการเมืองของสตรีแตกต่างกันตามอายุ การศึกษา รายได้และอาชีพ
2. จำนวนสื่อที่ใช้ในการเปิดรับข่าวลือการเมืองแตกต่างกันตามอายุ การศึกษา รายได้และอาชีพ
3. การเปิดรับข่าวลือการเมืองจากสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองของสตรี
4. ปัจจัยด้านอายุมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองของสตรี
5. ปัจจัยด้านการศึกษา มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองของสตรี
6. การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองของสตรี

ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีของ เขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ ผลของการวิจัยจึงไม่อาจนำมาใช้อธิบายลักษณะของลัทธิทั่วประเทศหรือลักษณะของลัทธิอื่น ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากลัทธิในเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่

นอกจากนี้ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ การเปิดรับข่าวลือจากสื่อมวลชน (จำกัดเฉพาะวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และนิตยสาร) อายุ (จำกัดเฉพาะสตรีที่มีอายุ 12-44 ปี เพราะเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรีทางการเมือง) รายได้ อาชีพและการสื่อสารระหว่างบุคคลเท่านั้น ซึ่งมิได้ศึกษาถึงตัวแปรอื่นซึ่งอาจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองของสตรีได้

ข้อตกลงเบื้องต้น

สตรีทุกคนที่เป็นประชากรในการศึกษาครั้งนี้มีโอกาสเท่าเทียมกันในการเปิดรับสื่อมวลชนทุกประเภทที่กำหนดในเขตการศึกษาครั้งนี้

และสื่อมวลชนในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และนิตยสารในเขตที่ทำการศึกษามีโอกาสในการให้ข่าวสารการเมืองแก่ประชาชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาและปรับปรุงการใช้สื่อในการเผยแพร่ข่าวสารการเมืองและพัฒนาในด้านอื่น ๆ
2. เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในการเข้าถึงประชากรเป้าหมาย และกำหนดกลยุทธ์ในการสื่อสารข่าวสารการเมืองสำหรับเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ต่อไป
3. ทำให้ทราบพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการเมืองของสตรีอันเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีทางด้านการเมือง
4. เพิ่มพูนความรู้ทางนิเทศศาสตร์ในเรื่องพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชน

009446

คำจำกัดความ

คำศัพท์
ข่าวลือการเมือง

หมายถึง

1. ข่าวเกี่ยวกับบุคคลชั้นนำ องค์กรและสถาบันการเมือง
 ที่สำคัญเช่น นายกรัฐมนตรี พรรคการเมือง รัฐสภา
 คณะรัฐมนตรี ฯลฯ
2. ข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง เช่นการเลือกตั้ง
 การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การออกกฎหมาย ฯลฯ

สื่อมวลชน

วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และนิตยสาร

พฤติกรรมที่เปิดรับข่าวลือ
 การเมืองจากสื่อมวลชน

การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ การอ่านหนังสือพิมพ์และการอ่าน
 นิตยสารเกี่ยวกับข่าวลือการเมือง ซึ่งแบ่ง เป็น 2 ลักษณะ
 ได้แก่

1. ความบ่อยครั้งในการฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ การอ่าน
 หนังสือพิมพ์และการอ่านนิตยสาร เกี่ยวกับการเมือง ใช้
 คะแนนความถี่ในการเปิดรับ
2. จำนวนสื่อในการเปิดรับข่าวลือการเมือง ใช้คะแนน
 สื่อละ 1 คะแนน จากสื่อ 4 ประเภทคือ วิทยุ โทรทัศน์
 หนังสือพิมพ์และนิตยสาร

สตรี

ผู้หญิงที่อาศัยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่มีอายุระหว่าง
 12-44 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาบทบาททางด้าน
 การเมืองของสตรี

การศึกษา

จำนวนปีที่เข้าไปในการศึกษาตั้งแต่ 1 เที่ยงปีที่โรงเรียนหรือสำนักศึกษา
 ที่กระทรวงรับรองและใช้แบ่งตามชั้นสูงสุดของที่ได้รับการศึกษามา
 แบ่งเป็น 5 ระดับคือ

1. ไม่ได้ศึกษาเลย-ป.4 หรือประถมต้น
2. ประถมปลายหรือมัธยมต้น
3. มัธยมปลายหรือ ปกค.ต้น หรือปวช.
4. อนุปริญญาหรือ ปกค.สูงหรือ ปวส.
5. ปริญญาตรี หรือสูงกว่าปริญญาตรี

<u>คำศัพท์</u>	<u>หมายถึง</u>
รายได้	<p>จำนวนเงินทั้งหมดที่สตรีหามาได้ในเวลา 1 เดือน จากการทำงานต่าง ๆ แบ่งเป็น</p> <p>กลุ่มรายได้น้อย* คือต่ำกว่า 4,790 บาท</p> <p>กลุ่มรายได้ปานกลาง* คือระหว่าง 2,583-4,790 บาท</p> <p>กลุ่มรายได้น้อย* คือต่ำกว่า 2,583 บาท</p>
อาชีพ	<p>อาชีพหลักที่ใช้ในการทำงานเพื่อหารายได้ของสตรีในปัจจุบัน แบ่งเป็น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แม่บ้าน 2. พานิชยกรรม 3. รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ 4. รับจ้าง 5. นักศึกษา 6. อื่น ๆ
พฤติกรรมทางการเมือง	<ol style="list-style-type: none"> 1. การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งครั้งสุดท้ายของการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร และผู้แทนท้องถิ่น 2.- การเข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือการเข้าสังกัดกลุ่มขององค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่มีอยู่ในปัจจุบัน
การสื่อสารระหว่างบุคคล	<p>การสื่อสารในครอบครัว การสื่อสารในกลุ่มเพื่อนบ้าน การติดต่อกับบุคคลภายนอกสังคม การติดต่อกับผู้นำความคิดเห็น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในหมู่บ้าน การสื่อสารในกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก</p>

* ใช้รายได้จริงมาคำนวณหา ค่าเฉลี่ยและการกระจายของกลุ่ม แล้วจึงนำมาจัดกลุ่ม